

Моргун Ю., магістрант,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ТЕКСТА И КОММЕНТАРИЯ В НЕМЕЦКОЯЗЫЧНОМ ИНТЕРНЕТ-ДИСКУРСЕ

Статья посвящена исследованию комментария в Интернет-дискурсе на материале интернет-изданий немецкоязычной прессы. Главное внимание сосредоточено на особенностях функционального взаимодействия текста и комментария к нему. Показано, что интернет-коментарий может выполнять разные функции: разъяснения, размышления, а также оценочную и фатическую функции.

Ключевые слова: комментарий, Интернет-дискурс, интертекстуальность.

Morgun J., Master Stud.,
Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

THE INTERACTION OF TEXT AND COMMENTARY IN THE GERMAN INTERNET DISCOURSE

This article deals with the research of the commentary in the German-speaking Internet discourse on the material of internet editions of German press. The article highlights the peculiarities of functional interaction between text and its commentary.

Key words: commentary, Internet-discourse, intertextuality.

УДК 81'255.4=111=162.2

Мусієнко О.С., студ.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ПРАГМАТИЧНІ АСПЕКТИ ВІДТВОРЕННЯ ІДІОСТИЛЮ ДЕНА БРАУНА (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНОМОВНИХ ПЕРЕКЛАДІВ ТВОРІВ «ІНФЕРНО» ТА «ВТРАЧЕНИЙ СИМВОЛ»)

У статті розглядаються особливості ідіостилю Дена Брауна, головні стратегії і тактики та прагматичні аспекти його відтворення в українському перекладі через призму мовної особистості перекладача Володимира Горбатька.

Ключові слова: бестселер, ідіостиль, прагматика, мовна особистість перекладача, адекватність перекладу.

Термін «бестселер» не визначає жанр твору чи його літературну якість, проте визначає провідні тенденції на книжковому ринку. Ім'я Дена Брауна – відоме на всіх континентах, його романи очолюють списки світових бестселерів і перекладаються

багатьма мовами. Попри значну кількість злослів'я з боку західних критиків, наразі сумарні накладі творів Дена Брауна сягнули 180 мільйонів. Що ж дає змогу батьку Роберта Ленгдона перебувати, за словами критиків, у «стратосфері популярності»?

Успіх Дена Брауна полягає у вмінні зацікавити свого читача, тому від перекладу вимагається не лише точність, збереження авторського задуму, а й здатність так само активно захоплювати та утримувати увагу читача, як це відбувається в оригінальному творі, що, в свою чергу, породжує проблему перекладацького пошуку засобів адекватного відтворення унікального ідіостилу автора. У зв'язку з цим ми розглядаємо мовну особистість перекладача Володимира Горбатька та його переклади творів Дена Брауна українською мовою. З огляду на те, що переклад художніх творів є одним із найважчих видів перекладу, захоплення викликають темпи виконання перекладів В.Горбатьком: близько місяця на «Втрачений символ» і приблизно стільки ж на «Інферно», при чому кожен з цих романів має обсяг більше 500 сторінок. Відтак особливу цікавість викликає якість запропонованих перекладів та перекладацькі стратегії і прийоми, до яких вдається В.Горбатько. Все вищезазначене зумовлює **актуальність** теми дослідження.

Дослідженню мовної особистості перекладача присвячені роботи О.Шевченко, О.Чердиченко, М.Новікової, А.Науменко, Л.Верзун, Т.Бідної, О. Мазур. Аспекти авторського ідіостилу розглядаються у роботах Ю.Караулова, В.Кухаренко, В.Григор'єва, В.Леденкової, Д.Ліхачова, О.Северської, Ю.Лотмана. Питання стилістики висвітлені у роботах В.Виноградова, І.Гальперіна, Л.Щерби, І.Арнольд, В.Комісарова, Н.Гарбовського, Л.Нелюбіна, Т.Левицької та інших провідних лінгвістів.

Новизна роботи полягає у тому, що у ході роботи було виявлено ключові риси особливого авторського стилю Дена Брауна, що слугують запорукою його популярності та багатомільйонної читацької аудиторії, а також основні перекладацькі труднощі відтворення ідіостилу Дена Брауна та стратегії вирішення цього завдання.

Прагматичні проблеми перекладу тісно пов'язані із жанровими особливостями оригіналу. Структура, тематична складність, сюжетна та композиційна багатомірність творів Дена Брауна сформували основу для нового напрямку в сучасній художній літературі. Зарубіжні літературознавці та лінгвісти зазвичай визначають жанри таких творів як *thrillers*, *spy stories*, *crypto stories* і навіть *thrillers for intellectual readers* [10, с. 9]. Сучасна література зазвичай створюється «на перетині жанрів», а відтак «Втрачений символ» та «Інферно» Дена Брауна є сучасною модифікацією форми роману, яка характеризується інтелектуальністю, універсальністю та сумісністю з іншими жанрами, інтерактивністю та композиційною будовою за принципом *cliffhanger*. Останній полягає у тому, що автор несподівано закінчує достатньо великий фрагмент твору і залишає читача на найцікавішому місці. Цей прийом націлений на те, щоб утримувати увагу читача, змусити його продовжити читати твір і згадати, про що йшлося у попередньому фрагменті.

Теми, які домінують у творах Дена Брауна, це: таємниці, пригоди, наука, історія, символи, географія. Відштовхуючись від них, автор обирає лексичні та синтаксичні стилістичні засоби, що формують його неповторний стиль, при відтворенні якого можуть з'являтися розбіжності між вихідним текстом і текстом перекладу.

Фактори, які детермінують появу таких розбіжностей О.Шевченко пропонує ділити на чотири групи:

1. Зміни, обумовлені *абсолютним* неспівпадінням мовного матеріалу вихідної та цільової мови: фонетики, лексики, граматики, синтаксису.

2. Зміни, обумовлені *переважним* неспівпадінням структур вихідної та цільової мови.

3. Зміни, що не є безпосередньо обумовленими вихідним текстом чи вихідною мовою, а походять *із додаткових потенцій тексту перекладу, реалізованих перекладачем*.

4. Зміни, обумовлені тим, що *перекладач виступає у функції співавтора* [7].

До першої та другої групи належать випадки, обумовлені неспівпадінням системних властивостей і структур двох мов. Перекладацькі трансформації цього рівня лежать в основі перекладацької діяльності. Для одиниць, наявних у вихідній мові та відсутніх у мові перекладу (перша група), як правило, є традиційні еквіваленти (перекладацькі відповідники), тому переклад таких одиниць у багатьох випадках є, умовно кажучи, механічним процесом заміни одних конструкцій іншими. В інших випадках система цільової мови дозволяє перекласти точніше, але отриманий варіант суперечить мовним нормам чи є неuzuальним. Тому перекладач використовує не найближчі семантичні відповідники, а вирази, які, згідно мовленнєвої традиції використовуються у відповідних ситуаціях.

До другої групи належать випадки кількісного неспівпадіння структур вихідної і цільової мови, тобто такі мовні явища, які існують в обох мовах, але для однієї з них є більш характерними. Таким чином, зміни мають не абсолютний, а переважний характер, проте іноді вони є обов'язковими для того, щоб переклад звучав природно, а не як калька з іноземної мови.

Оскільки трансформації обох вищезгаданих груп детермінуються справжніми розбіжностями між вихідною та цільовою мовами, то вони обов'язково зустрічаються у будь-якому перекладі, тому можна констатувати, що вони характеризують мовну особистість перекладача як тип.

Інформацію про індивідуальні властивості певної мовної особистості перекладача ми отримуємо з двох останніх груп. До третьої групи належать приклади, які ілюструють потяг мовної особистості перекладача до реалізації у тексті перекладу потенцій, наявних у цільовій мові, проте відсутніх у вихідній і тому не обумовлених безпосередньо вихідним текстом. З одного боку, це може вказувати на те, що перекладач виходить за рамки своїх повноважень, проте, з іншого боку, якщо не надавати цим потенціям достатнього значення, то текст перекладу може звучати штучно. Проте саме перекладач розставляє пріоритети і вирішує, які саме можливості цільової мови втілити у перекладі, що в свою чергу означає, що повторюваність таких однорідних елементів у його/її перекладі демонструє характерні риси його/її індивідуальної мовної особистості перекладача.

До четвертої групи належать такі випадки неспівпадіння елементів вихідного та цільового тексту, де індивідуальність мовної особистості перекладача проявляється у чистому вигляді. Теорія перекладу називає таку перекладацьку активність небажаним

явищем, яке знижує якість перекладу, оскільки в ідеалі роль перекладача – невидиме та ненав’язливе посередництво [7]. Проте тією чи іншою мірою перекладач завжди виступає в ролі співавтора, адаптуючи текст перекладу відповідно до ситуації та власних уподобань. В.Горбатько доволі часто змінює стилістичне забарвлення тексту і проявляє себе не стільки перекладачем, скільки співавтором, що не завжди є виправданим. Яскравим прикладом цього є наступний уривок:

“Come on,” she said, smirking coyly at the students as she stroked her blond ponytail. “You’re telling me you guys don’t sneak into the gardens to smoke weed and fool around?”

The kids all exchanged looks and then burst out laughing.

The guy with the tattoos now looked utterly smitten. “Ma’am, you should totally teach here” [8, с. 347].

– **Не морочте мені голову**, – сказала вона, грайливо всміхнувшись студентам і пригладивши свій «кінський хвіст». – Ви хочете сказати мені, хлопчики й дівчатка, що ніколи не **пробираєтесь тишком-нишком** до парку, аби покурити там травичку й трохи подуріти?

Студенти обмінялися поглядами, а потім вибухнули сміхом.

Схоже, татуйований хлопчина **остаточно впав жертвою Сісної привабливості**.

– **Панійко, ну ви конкретна училка, скажу я вам!** [3, с. 133].

Загалом В.Горбатько за допомогою різних трансформацій створює переклад цього уривку з дещо відмінним стилістичним забарвленням, створюючи експресивнішу картину, ніж в оригіналі, та вдаючись до кількісних і якісних змін на лексичному та семантичному рівнях. Наприклад, розмовну фразу *come on* перекладач передає більш виразною одиницею **не морочте мені голову**. На нашу думку, вдалішим варіантом перекладу у цій комунікативній ситуації було б *та годі вам* чи *облиште*, оскільки такий переклад продукував би рівноцінний комунікативний ефект. Далі в оригіналі читаємо *blond ponytail*, тоді як в перекладі зустрічаємо «кінський хвіст». Перекладач не виправдано вдається до трансформації вилучення, хоча цього легко можна було б уникнути, додавши *білявий «кінський хвіст»*. Слово *guys* є своєрідною лакуною, оскільки не має в українській мові точного відповідника. У російській мові відповідником було б слово *ребята*; в українському ж перекладі зустрічаємо **хлопчики й дівчатка**. У цьому прикладі, як і в наступному (*weed – травичку*), Володимир Горбатько використовує зменшувально-пестливі суфікси *-ик, -к*, яких немає у вихідній мові. Цей приклад можна віднести до третьої групи змін, які ілюструють потяг мовної особистості перекладача до реалізації у тексті перекладу потенцій, наявних у цільовій мові, проте відсутніх у вихідній і тому не обумовлених безпосередньо вихідним текстом. Вдаючись до таких змін, перекладач прагне показати те, що Сіна Брукс намагається бути максимально дружньою зі студентами і хоче втертися їм у довіру. Дієслово *sneak* перекладач передає словосполученням **пробираєтесь тишком-нишком**, проте для економії мовних засобів доречнішим варіантом перекладу був би точний відповідник **прокрадатися**, семантика якого охоплює значення **тишком-нишком**. У наступному варіанті перекладу *looked utterly smitten – остаточно впав жертвою Сісної привабливості* зустрічаємо не виправданий перекладацький

відступ від змісту оригіналу, адже у вихідному тексті нічого не говориться про привабливість Сієни, а йдеться про те, що студент був *надзвичайно вражений* її словами. Наступна фраза у перекладі має пейоративний відтінок, відсутній в оригіналі: *“Ma’am, you should totally teach here” – Панійко, ну ви конкретна училка, скажу я вам!* В українській мові суфікс *-к* може надавати не лише зменшувально-пестливого значення, а й пейоративного (*панійко, училка*). Окрім того, лексеми *конкретна* та *училка* належать до сленгу, тому переклад запропонований Володимиром Горбатьком є набагато експресивнішим, ніж оригінал, та створює відмінний від оригінального стилістичний ефект.

Стратегії перекладача щодо відтворення ідіостилю автора можуть виражатися в нульовій стилістичній позиції, адаптації стилю до культури-сприймача та введенні в неї нового стилю.

На основі проведеного дослідження можемо зробити висновок, що яскравими лексико-стилістичними особливостями романів «Втрачений символ» та «Інферно» є **звуконаслідувальні одиниці (ономатопи), терміни, абрєвіатури, іншомовні вкраплення.**

Ономатопи використовуються в романах Дена Брауна для характеристики героїв та їхнього емоційного стану в тій чи іншій ситуації, а також для створення певної атмосфери. Такі одиниці додають динаміки тексту і створюють сильний акустичний і візуальний ефект. В.Горбатько вдається до наступних способів перекладу ономатопів: 1) звуконаслідувальний еквівалент чи аналог; 2) ономатоп з дещо відмінним відтінком значення; 3) стилістично нейтральна лексема; 4) вилучення звуконаслідувальної одиниці у перекладі; 5) компенсація.

Яскравою стилістичною особливістю творів «Втрачений символ» та «Інферно» як інтелектуальних трилерів є вживання великої кількості **термінів**, які зосереджується у тих главах, де герої безпосередньо зустрічаються зі світом науки чи мистецтва. У різних стилях мови терміни можуть виявляти національно-культурний і конотативний компоненти свого значення [1, с. 63]. В.Горбатько використовує для перекладу термінів наступні способи: підбір лексичного відповідника, калькування, транскодування, експлікація та контекстуальні заміни.

Важливу роль у романах Дена Брауна відіграють **абрєвіатури**, надаючи тексту художнього твору певну технологічність та спеціалізацію. В.Горбатько обирає тактику перекладу абрєвіатури залежно від функцій, які вона виконує у тексті: I. Переклад 1) абрєвіатурою, 2) розгорнутою формою. II. Транскрипція/транслітерація 1) абрєвіатури, 2) її розгорнутої форми [5].

В.Горбатько переважно повторює прийоми автора; іноді запозичує абрєвіатури в їхньому оригінальному написанні і дає розшифрування.

Для сучасного читача імпліцитні значення, які вкладає автор у ті чи інші вирази, є не менш важливими, ніж форма, в якій вони представлені, тому особливе місце у творі відведено **іншомовним вкрапленням**, за допомогою яких Ден Браун змушує читача зануритись у атмосферу книги, виділяє культурні і мовні особливості суспільства та окремих героїв і формує атмосферу національно-культурного та національно-географічного простору. Перекладач вдається до таких способів перекладу: 1) збереження вихідної форми вкраплення без перекладу; 2) збереження іншомовного

вкраплення зі зноскою-перекладом; 3) збереження іншомовного вкраплення зі зноскою-перекладом і зноскою-поясненням; 4) парафраза, яка замінює собою елемент чужорідної культури; 5) інтерполяція, при якій у тексті перекладу зберігається вихідна реалія і безпосередньо в текст додається пояснення.

На синтактико-стилістичному рівні характерними рисами ідіостилю Дена Брауна виступають наступні прийоми: **транспозиція синтаксичних структур, повтори, ретардація, парцеляція, однослівні та неповні речення.**

Транспозиція синтаксичних структур допомагає автору створити емоційну атмосферу того чи іншого епізоду чи дає читачеві можливість краще зрозуміти переживання героїв, їхній стан. Цей прийом також посилює відчуття таємничості та енергійно залучає читача до процесу розгадування таємниць.

Повтори виконують функцію посилення комунікативного ефекту, є узагальненням наявних у мові засобів вираження збудженого стану та реалізують функцію наростання або градації.

Важливим композиційним прийомом зі стилістичної точки зору є **ретардація**, на основі якої Ден Браун будує багато глав своїх творів. Вона полягає у тому, що хід подій затягується, сюжетний розвиток уповільнюється і логічне завершення відтягується до самого кінця мовного відрізка. Як зазначав І.Гальперін «найчастіше ретардація використовується у великих мовних відрізках, у складних синтаксичних цілих, в абзацах і навіть цілих творах [6, с.186]. Ден Браун будує за принципом ретардації багато глав свого роману. Уповільнення створюється за рахунок численних описів – приміщень, вулиць, портретів, думок героїв.

Характерною рисою ідіостилю Дена Брауна є використання **парцеляції**. Членування фрази чи окремого мовного відрізка стає стилістичним прийомом у тому випадку, якщо воно не лише інтонаційно оформлює висловлювання, а й створює певну атмосферу чи характеристику героя.

Одним із важливих синтаксичних стилістичних прийомів у романах «Втрачений символ» та «Інферно» є **неповне речення**. Неповне речення стає стилістичним прийомом тоді, коли за його допомогою вирішується якийсь композиційне чи стилістичне завдання автора. У романах «Втрачений символ» та «Інферно» це, перш за все, намагання передати атмосферу природного спілкування, необхідність переконати читача у правдивості описаних у тексті подій, а також створити певний портрет героя.

Дуже виразним стилістичним прийомом, який використовує Ден Браун у «Втраченому символі» та «Інферно» є **однослівне речення**. Автор використовує однослівні речення для підкреслення якоїсь риси чи характеристики, наголошення певної думки або для досягнення ефекту градації.

У сфері синтаксису опції перекладацьких стратегій звужуються до наступного ряду: відтворення, невідтворення та компенсація.

Характерною рисою мовної особистості В.Горбатька є використання у тексті колоритної української лексики, яка демонструє надзвичайне розмаїття української мови, проте часто звучить досить дивно і штучно з уст героїв. Так, скажімо, на сторінках перекладу в прямій мові зустрічаємо, наприклад, лексему *криївка*, використання якої свідчить про те, що перекладач вдається до стратегії одомашнення, проте, на нашу думку, це не є виправдано контекстом.

Слід відзначити також, що лексика, яку досить часто використовує В.Горбатько (*нуртувало, накренився, одіж, таксомотор, жаский, зіпсута, курзу-верзу, заувага, тужавіє і т.д.*) не завжди є зрозумілою пересічному українському читачеві або ж належить до високих функціональних стилів.

“Bullshit,” Sienna blurted.

Everyone turned and stared at her, including Langdon [8, с. 347].

– *Курзу-верзу!* – *випалила Сіенна.*

Усі обернулися й отетеріло витріщилися на неї включно з Ленгдоном [3, с. 133].

Ми вважаємо, що обраний В.Горбатьком варіант перекладу є не дуже вдалим, оскільки лексема *курзу-верзу* не побутує у житку серед українськомовного населення, тому з уст італійки у перекладі вона звучить занадто штучно. Доречніше було б перекласти *нісенітниця, дурниця, казна-що*.

Попри те, що В.Горбатько досить часто вдається до стратегії одомашнення та місцями переорієнтовує читача з активного на пасивного, загалом він дотримується авторських прийомів, завдяки чому йому вдається адекватно відтворити зміст, інтелектуальність та стилістичну неповторність оригінальних творів; при цьому експресивно-емоційне забарвлення перекладу місцями набагато сильніше, ніж у оригіналі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Брагина А.А. Лексика языка и культура страны. М.: Русский язык, 1981. – 153 с.
2. Браун Д. Втрачений символ : пер. з англ. В.Горбатька. – Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2011. – 608 с.
3. Браун Д. Інферно : пер. з англ. В.Горбатька. – Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2013. – 606 с.
4. Варфоломеева И.В. Аббревиатуры современного английского языка : когнитивно-дискурсный аспект : автореф. дис. на соискание ученой степени кандидата филологических наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Варфоломеева Ирина Вячеславовна. – М., 2007. – С. 11.
5. Влахов С.И., Флорин С.П. Непереваемое в переводе. М.: Международные отношения, 1980. – 342 с.
6. Гальперин И.Р. Очерки по стилистике английского языка: опыт систематизации выразительных средств (2-е издание). М., 2012. – 376 с.
7. Шевченко О.Н. Языковая личность переводчика : На материале дискурса Б.В. Заходера : автореф. дис. на соискание ученой степени кандидата филологических наук : спец. 10.02.19 «Теория языка» / Шевченко Ольга Николаевна ; Волгоградский государственный педагогический университет. – Волгоград, 2005. – 13 с.
8. Brown D. Inferno: A Novel / Dan Brown. – New York : Doubleday, 2013. – 480 p.
9. Brown D. The Lost Symbol. London: Corgi Books., 2009. – 669 p.
10. Cawelty J.G. Adventure, Mystery and Romance: Formula Stories as Art and Popular Culture. Chicago; London: University of Chicago Press, 1976. – 167 p.

Стаття надійшла до редакції 16.04.2014 р.

Мусяенко О.С., студ.,
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко, г. Киев

**ПРАГМАТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ВОСПРОИЗВЕДЕНИЯ ИДИОСТИЛЯ
ДЭНА БРАУНА (НА МАТЕРИАЛЕ ПЕРЕВОДОВ ПРОИЗВЕДЕНИЙ
«ИНФЕРНО» И «УТРАЧЕННЫЙ СИМВОЛ»)**

В статті розглядаються особливості ідиостилля Дена Брауна, головні стратегії та тактики, а також прагматическі аспекти його воспроизведения в українському перекладі сквозь призму мовної особистості перекладача Володимира Горбат'юка.

Ключеві слова: бестселлер, ідиостиль, прагматика, мовна особистість перекладача, адекватність перекладу.

Musiienko O.S., Student,
Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

**PRAGMATIC ASPECTS OF DAN BROWN'S IDIOSTYLE
REPRODUCTION (BASED ON THE TRANSLATIONS
OF "IFERNO" AND "THE LOST SYMBOL")**

The article is aimed at highlighting the peculiarities of Dan Brown's idiosstyle, the main strategies, tactics and pragmatic aspects of its reproduction in the Ukrainian translations through the translator's linguistic identity of Volodymyr Horbat'ko.

Key words: bestseller, idiosstyle, cliffhanger, pragmatics, translator's linguistic identity, adequacy of translation.

УДК 821.111

Набережна Т. Є., к. філол. н., асист.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

**«АВТОРСТВО» КРИЛАТИХ ВИСЛОВІВ ШЕКСПІРА
В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ**

У статті встановлено перекладні тексти – джерела крилатих висловів В. Шекспіра в українській мові, проаналізовано природу варіантності крилатих висловів ініциомовного походження та розкрито роль перекладу у формуванні національного цитатного фонду.

Ключові слова: крилаті вислови, цитати, авторство, текст-прототип, перекладацькі трансформації.

Цитатний фонд кожної національно-культурної спільноти з погляду первинного мовного коду складається з двох частин. Питома частина включає цитати і крилаті ви-